

**Міністерство культури та інформаційної політики України
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія музики»
Дніпропетровської обласної ради»**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КЛАС АНСАМБЛЮ»**

кафедра вокально-хорового мистецтва (мистецтво сучасного співу)

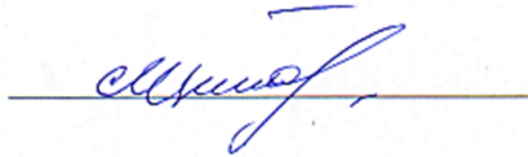
Рівень вищої освіти	другий
Ступінь вищої освіти	Магістр
Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-наукова програма	– «Музичне мистецтво»

**Дніпро
2024**

Розробник: *Іщенко О. Є., доктор мистецтва, викладач кафедри вокально-хорового мистецтва*

Робоча програма нормативної навчальної дисципліни «Клас ансамблю» відповідає стандарту другого рівня вищої освіти (ступінь «магістр») галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво, освітньо-науковій програмі «Музичне мистецтво» 2024 року, навчальному плану підготовки здобувачів освітньо-наукового ступеня «магістр» 2024/2025 навчального року, методичним рекомендаціям Міністерства освіти і науки України (лист 1/9-434 від 09.07.2018 року «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення»).

Гарант ОНП

Світлана ЩИТОВА

Робочу програму нормативної навчальної дисципліни «Клас ансамблю» другого рівня вищої освіти (освітній ступінь «магістр») галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво» затверджено та введено в дію рішенням науково-методичної ради КЗВО «Дніпровська академія музики» ДОР» (протокол № 6 від «27» червня 2024 року).

Голова ради

Дмитро ВОЛОВИК

Робочу програму нормативної навчальної дисципліни «Клас ансамблю» другого рівня вищої освіти (освітній ступінь «магістр») галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво» розглянуто і схвалено на засіданні кафедри вокально-хорового мистецтва КЗВО «Дніпровська академія музики» ДОР» (протокол № 4 від «27» червня 2024 року).

Завідувач кафедри

Андрій ТУЛЯНЦЕВ

1. Опис навчальної дисциплін

Кількість кредитів – 5	Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»	Нормативна
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність – 025 «Музичне мистецтво»	Рік підготовки – 1–й
Тижневих годин: аудиторних – 2 самостійної роботи – 2	Освітньо-наукова програма – «Музичне мистецтво»	Семестр – I–II -й
Співвідношення кількості аудиторних занять до самостійної роботи – 1/1,2	Рівень вищої освіти – другий	Лекційні заняття– Практичні заняття – 76 годин
Вид контролю – екзамен	Ступінь вищої освіти – «магістр»	Самостійна робота – 74 годин

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчання

2.1 Мета дисципліни – підготовка магістрів до ансамблевої концертної творчої діяльності в естрадній культурно-мистецькій сфері, а також виховання у молодих музикантів найякісніших виконавських навичок у професійному володінні голосовими апаратами в ансамблі.

2.2. Завдання:

2.2.1 Опанування магістрами-вокалістами високого рівня професійних навичок при виконанні творів різного стилю та рівня складності;

2.2.2 Ознайомлення магістрів з різножанровими творами для вокальних ансамблів, а також з сучасними колективами, які виконують ці твори;

2.2.3 Знати характерні властивості виконавсько-технологічного процесу ансамблевого співу;

2.2.4 Прищеплення молодим фахівцям аналітичних вмінь щодо вокально- ансамблевої музики;

2.2.5 Вміти самостійно аналізувати художні та технічні особливості вокальних творів різних епох;

2.3. Компетентності:

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій в теорії, історії музики, у педагогіці, виконавстві та характеризується невизначеністю умов і вимог.

2.3.1. Загальні (ЗК):

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 6.Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 8. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 9.Здатність працювати автономно.

2.3.2. Фахові (ФК)

ФК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.

ФК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.

ФК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у музикознавчій / виконавській / диригентській / композиторській / педагогічній діяльності.

ФК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.

ФК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

ФК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

2.4. Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 2. Володіти навичками ансамблевого музикування в групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах.

ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.

ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.

ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

Педагогічні методи та прийоми

Сучасна музична педагогіка поряд з індивідуальним підходом до магістрів, який є основним в роботі за спеціальністю «Фах/сучасний спів», приділяє пильну увагу різним формам колективного музикування, а також необхідності визначення умов, що впливають на розвиток творчого потенціалу магістрів в процесі ансамблевого музикування. Основним методом формування стійких навичок ансамблевого співу є стимулювання слухового контролю та слухання звукового балансу між голосами.

Засобами формування основних естрадних ансамблевих навичок, зокрема "почуття партнера", вміння чути соліста, самоконтролю і самооцінки власних і колективних ігрових дій є психологічні та креативні тренінги, які спрямовані на тренування означених якостей та навичок. Також використовуються методи стимулювання колективної діяльності, креативний діалог, інтерактивні та пошукові методи щодо мотивування та самостійної роботи студента.

Вимоги з виконавсько-технічної підготовки

Магістри повинні знати: будову голосового апарату; основи співацького

дихання; музичну грамоту; етапи історичного розвитку джазового та естрадного мистецтва; методи постановки голосу, розвитку вокальної техніки і культури співацького звуку; орієнтуватися в джазових стилях: блюз, би-боп, хард-боп, фри-джаз, джаз-рок, фанк, есід-джаз, соул, ню-джаз, латино-джаз; специфіку роботи над технікою скет-вокалу; особливості засвоєння та виконання інструктивно-технічного матеріалу (гами, вправи, етюди, вокалізи);

I семестр

Впродовж цього семестру студенти повинні виробити практику в ансамблевому виконанні:

Оволодіння системою спеціальних музично-теоретичних та практичних (вокально-ансамблевих) знань, умінь і навичок;

- набуття навичок співу у вокальному ансамблі;
- розвиток умінь та удосконалення слухових навичок під час роботи з вокальним ансамблем, умінь своєчасно робити суттєві зауваження, вміти домагатися виправлення помилок;
- виховання художнього смаку і розуміння стилю виконуваних ансамблевих творів, їх форми і змісту;

II семестр

Впродовж цього семестру студенти повинні виробити ансамблеве виконання:

- розвиток слухового самоконтролю як результату систематичних занять (уміння чути і трактувати свою партію як частину спільно виконуваного твору);
- розширення музичного кругозору (виконання ансамблевого репертуару різних музичних стилів і жанрів, знайомство з творчістю професійних колективів)
- виховання певних правил поведінки в ансамблі;
- навчити користуватися науковою, мистецькою термінологією (основними поняттями);

3. Зміст курсу

Курс навчання з класу ансамблю (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр») триває 2 семестри. За цей період магістр повинен

знати:

основні поняття курсу: ансамбль, партія, види та типи колективу, *divisi*, ланцюгове дихання, аколада, партитура, *VIA*, *a cappella*, стрій (мелодичний та гармонічний), унісонний ансамбль, природній ансамбль, штучний ансамбль, загальний ансамбль, поліфонічний ансамбль, гомофонно-гармонічний ансамбль, ансамбль фактур, нюанси, теситура, художній ансамбль, дикція, орфоепія, логічні паузи при співі, мозаїчний розбір твору, диригентська етика, тактування, диригентська сітка, ауфтакт, вокальні вправи, агогіка, камертон. Магістр повинен навчитися складати план роботи з вивчення твору,

уміти:

розподіляти завдання; необхідно також навчити магістра висловлювати свої думки і відстоювати свою точку зору, використовувати свої знання у практичній роботі.

Зміст курсу забезпечує формування умінь зщодо виконання ансамблевої

партії на належному художньо-технічному рівні з дотриманням авторського тексту, реалізацію художньо-виконавських завдань у процесі ансамблевого музикування, застосування накопиченого концертно-виконавського досвіду в ансамблевому виконанні.

Можливість використовувати більш слабкий імпеданс. Найважливіші компоненти вокально-технічної підготовки сучасного естрадного співака:

- техніка звукоутворення;
- координація внутрішньо слухових уявлень і їх реального втілення у співі;
- відпрацювання «механізмів» дихання;
- нейтралізація м'язових «затисків» в процесі співу;
- вироблення рівності звучання голосу на всьому діапазоні;
- формування правильної позиції резонаторних відчуттів;
- вироблення чіткої дикції тощо.

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Специфіка ансамблевого виконавства.

Роль естради в житті людини як предмет дискусій фахівців різних гуманітарних дисциплін: культурологів, соціологів, філософів, психологів, педагогів-музикантів тощо. Вокальний ансамбль – група співаків, які виступають спільно (дует, тріо, квартет, квінтет і т. д.). Вокальні ансамблі бувають однорідними (дитячі, жіночі, чоловічі) і змішаними. Основні поняття теми: а cappella, спірічуелс, ВІА (вокально-інструментальний ансамбль), вокальні джазові ансамблі, дует, тріо, квартет, квінтет.

Тема 2. Робота над вокальним естрадним твором. Формування основ сценічної діяльності.

Особливості функціонування та виконання української естрадної пісні. Функціонування «театру пісні». :Необхідність участі режисера, який об'єднує вокал і майстерність актора, додаючи в естрадний вокальний номер більшу виразність. Опанування основами сценічного руху, пластики, виразної міміки. Формування емпатичних принципів та смаку щодо власної сценічної презентації.

Тема 3. Основні навички ансамблевого виконавства. Художні завдання ансамблю.

Ансамблева техніка – це багаторівнева система професійних навичок, що виникає як результат взаємодії індивідуальних виконавських технік ансамблістів на концептуальному, психічному, слуховому і моторно-руховому рівнях, спрямована на втілення музичної думки.

- вміння слухати партнера;
- тримати гармонічну структуру твору ;
- передчуття подальшого мелодичного, гармонічного та ритмічного розвитку твору;
- володіння колективною імпровізацією;
- вибудування спільного відчуття особливостей композиції твору;

Тема 4. Темпоритм як фактор ансамблевої єдності. Динаміка як засіб виразності.

Головна роль темпоритму у об'єднанні в єдиний ансамбль. Відчуття

метричних долей такту та ритмічна визначеність «всередині такту», Єдність, синхронність його звучання, функціонування учасників ансамблю в умовах поліритмії. Опанування окремих ритмічних складнощів поодиноці та спільнота в ансамблі на окремих фрагментах твору.

Тема 5. Робота над музичним твором. Формування основ сценічної діяльності.

Робота над музичним твором має декілька основних етапів, які можна вважати алгоритмом. Вивчається стиль, жанр, їх якісні характеристики та прояви їх у творі, слуховий аналіз інтерпретацій видатних виконавців, опанування композиційно-драматургічних особливостей, виокремлення найбільш складних фрагментів, формування власного бачення виконавської стратегії та засобів її реалізації.

Тема 6. Читання з листа. Специфіка запам'ятовування ансамблевого твору.

Читання з листа як найважливіша складова освіти магістра. Формування навичок зорового охоплення нотного тексту, його ритмічних, гармонічних та мелодичних особливостей, вміння редуцивати складний текст до більш простого. Формування вмінь гри та співу джазових стандартів з листа, роль створення системи вправ по вихованню швидкості та гнучкості переключення слуху та зору.

Тема 7. Прийоми досягнення синхронності звучання.

Художні принципи синхронності звучання: виховання строю, звуковий баланс, підкреслення окремих мелодико-ритмічних ліній, вибудовування вертикалей. Важливе місце роботи над єдністю штриха та динаміки. Праця над чистотою інтонації. Умови досягнення того чи іншого виду ансамблю в процесі колективного музикування.

Тема 8. Темброві характеристики саунда в естрадно-джазовому ансамблі.

Саунд (sound, англ. "звук, звучання") – одна з важливих стильових категорій джазу, яка характеризує звуковий стиль сольного або ансамблевого виконання, що виражається в індивідуальній якості звучання голосу. Саунд визначається «... способом звуко-вилучення, типом атаки звуку, манерою інтонування і трактуванням тембру. Є індивідуалізованою формою прояву звукового ідеалу у джазі». Прийоми вибудовування ансамблевого звучання та водночас багатства тембрового різноманіття. Особливі засоби формування звучання, яке імітує інструментальний бенд. Правильна м'язова координація голосоутворюючого комплексу всіх учасників ансамблю. Темброва звучність ансамблю характеризується певною злитістю голосів, гарним строєм чіткою дикцією та мязовою свободою при звукоутворенні.

Перелік рекомендованих творів УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ АНСАМБЛЕВІ ПІСНІ

- «Ой, ходила дівчина бережком» українська народна пісня, обробка М. Лисенка);
- «Ой, лопнув обруч» українська народна пісня, обробка Ю. Мейтуса);
- «Ой, джигуне, джигуне» українська народна пісня, обробка М. Лисенка)
- «Ой, ходять сон» (українська народна пісня, обробка Л. Ревуцького);
- «Прилетіла перепілонька» українська народна пісня, обробка Л. Ревуцького);
- «Вийшли в поле косарі» українська народна пісня, обробка А. Єдлічки)
- «На бережку у ставка» українська народна пісня, обробка Н. Кружиліної)

«Ой, не ходи Грицю» українська народна пісня, обробка А. Коціпинського)

«Ой, за гаєм, гаєм» українська народна пісня, обробка М. Миронова)

УКРАЇНСЬКІ ЕСТРАДНІ АНСАМБЛЕВІ ПІСНІ

О. Білаш «Два кольори»

Л. Відаш – «Казка гір»

М. Мозговий «Рідний край», «Моя перша любов», «Вперше», «Зачаровані слова», «Білі лілеї», «Ти згадай»

В. Івасюк «Пісня буде поміж нас», «Два перстені», «Запроси мене у сни»

І. Поклад «Дикі гуси», «Чарівна скрипка»

Т. Петриненко «Пісня про пісню»

Р. Квінт «Одна калина»

УАКТАК–КОЛА «Порічка»

С. Вакарчук «Обійми»

Adam «Повільно»

муз. А. Пивоваров, сл. Т. Шевченко «Думи»; «Там у тополі»

Jerzy Neil «Козацькому роду»; «Подoliaчка»

Shumei «Буревіями».

АНСАМБЛЕВІ ПІСНІ НА ІНОЗЕМНИХ МОВАХ

С. Сімонс «All of me»

Дж. Гершвін «Summertime», «I Got Rhythm», «A foggy day»

Дж. Херман «Hello Dolly»

Ж. Превер, Ж. Косма «Autumn Leaves»

Г. Манчіні «Moon River»

Дж. Лоуренс «All or Nothing At All»

Дж. Леннон «Imagine»; «Let it be»

Д. Модуньо «Volare»

Б. Хебб «Sunny»

М. Кери «My All»

М. Легран «I Will Wait For You»

Л. Коен «Hallelujah»

Л. Прима «Sing Sing Sing»

Д. Еллінгтон «It don't mean a thing»

П. Б. Руйс «Sway»

І. Берлін «Puttin on the Ritz»

К. Портер «Night And day»

Б. Ховард «Fly Me To The Moon»

Д. Гіллеспі «A Night in Tunisia»

Р. Ч. Роджерс «Blue Moon»

Л. Бонфа «A day in the life of a Fool»

А. К. Жобім «The Girl From Ipanema»

А. К. Жобім «One Note Samba», «Agua De Beber»

Д. Ховард «April in Paris»

А. К. Жобім «How Insensitive»

Х. Арлен «It's Only A Paper Moon»

А. К. Жобім «No more blues»

І. Берлін «Cheek To Cheek»

Дж. Маку «One the Sunny Side Of the Street»

Р. Ч. Роджерс «Little Girl Blue»

А. Шварц «Alone Together»

С. Поркаро, Дж. Беттіс «Human Nature»

С. Роллінз «Tenor Madness»

Ф. Лоу «Almost like bein in love»

В. Янг «Beautiful love»

Д. Еллінгтон «In a Sentimental mood»
 Р. Ч. Роджерс «You Are Too Beautiful»
 Б. Стрейхорн «My little Brown Book».

4. Структура навчальної дисципліни

Назва розділу і теми	Кількість годин					
	Усього	У тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Індив.	Сам.р.
Тема 1. Специфіка ансамблевого виконавства. Елементи фактури ансамблю.	18		9			9
Тема 2. Ескізна робота над вокальним естрадним твором. Формування основ сценічної діяльності.	18		9			9
Тема 3. Основні навички ансамблевого виконавства. Художні завдання ансамблю.	18		9			9
Тема 4. Ритм як фактор ансамблевої єдності. Динаміка як засіб виразності.	18		9			9
Тема 5. Робота над музичним твором. Формування основ сценічної діяльності.	18		9			9
Тема 6. Читання з листа. Специфіка запам'ятовування ансамблевого твору.	18		9			9
Тема 7. Прийоми досягнення синхронності звучання. Особливості розвитку музичного слуху та відчуття ансамблю.	18		9			9
Тема 8. Темброві характеристики саунда в естрадно-джазовому ансамблі.	24		13			11
Усього годин	150		76			74

**6. Теми лекційних занять
 навчальним планом не передбачені**

**7. Теми лабораторних занять
 навчальним планом не передбачені**

8. Завдання для самостійної роботи

з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення специфічних характеристик ансамблевого естрадного вокалу;	9
2	визначення головних компонентів естрадного ансамблевого вокального виконавства;	9
3	використання електронних освітніх ресурсів в процесі підготовки магістрів;	9

4	художньо-естетична функція, яка полягає у виховному впливі естради	9
5	синтетичність естради, що полягає у поєднанні елементів різних видів мистецтв;	9
6	«сценічний імідж», що є головною візитівкою естрадного виконавця,	9
7	Рейтинг українських естрадних ансамблів	9
8	Естрадне ансамблеве вокальне виконавство у сучасному соціо-культурному просторі	11
	Всього	74

9. Індивідуальні завдання

- Вивчення акустичних можливостей голосу, природи власного інструмента з метою її відповідності ансамблевим концертним умовам творчих виступів.
- Добір та виконання ансамблевих вокальних творів за різними видами вокально-технологічних складнощів.
- Виконання вокалізів та етюдів для голосів у ансамблі на різні види техніки.
- Формування ансамблевої системи колективних занять для розвитку голосів та розспівувань.
- Складання ансамблевих вокальних вправ інструктивно-технічного характеру.

10. Методи та технології навчання

Вивчення нормативної навчальної дисципліни «Клас ансамблю» передбачає поєднання різних методів і технологій викладання. Серед них – активні, вербальні, наочні, практичні, проблемно-пошукові, дослідницькі, аналітичні, репродуктивні, розвивальні, індуктивні та дедуктивні.

11. Методи та критерії оцінювання

Методи оцінювання запланованих програмних результатів навчання: тестування (підсумковий контроль), виступи на академконцертах.

Кафедрою вокально-хорового мистецтва встановлені такі **критерії оцінювання** знань і компетентностей магістрів з навчальної дисципліни:

«відмінно»:

- 1) високий рівень володіння практичними знаннями;
- 2) вільне застосування практичних навичок;
- 3) правильно, без жодної помилки виконані всі завдання.

«дуже добре»:

- 1) дуже добрі знання практичного матеріалу;
- 2) вміння застосовувати знання у практичних завданнях;

«добре»:

- 1) достатня міра засвоєння ключових практичних понять;
- 2) окремі неточності й помилки при виконанні завдань.

(«задовільно»:

- 1) наявність загальних практичних знань на рівні уявлень;
- 2) неточності та помилки при виконанні завдань.

«достатньо»:

- 1) наявність окремих уявлень про вивчений матеріал;
- 2) не виконано більшу половину завдань.

«незадовільно з можливістю повторного складання»

- 1) незнання більшої частини навчального матеріалу;
- 2) невміння застосовувати знання на практиці;
- 3) майже повна неспроможність виконання завдань.

«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни»:

- 1) відсутність будь-яких уявлень про вивчений матеріал;
- 2) неспроможність виконати жодне завдання.

12. Рекомендована література

1. Барановська М. С. Естрадно-вокальна музика в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Сер. Мистецтвознавство, 2013. Вип. 28. С. 9–10.
2. Бойко А. М. Джамала як представник співочої культури сучасної України. *Культура України*. Сер. Мистецтвознавство / Харківська держ. акад. культури. Харків, 2016. Вип. 53. С. 107–115.
3. Бобул І. В. Жанрові форми та стильові конотації вокально естрадного виконавства в музичній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 26.00.01 Теорія та історія культури / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, К., 2018. 178 с.
4. Верещака В. Стилї та напрями естрадної музики. *Культура України* / Харківська держ. акад. культури. Харків, 2011. Вип. 33. С. 260–268.
1. Вишневська С. В. Основні принципи формування навичок вокально-ансамблевого виконавства : методичні рекомендації до дисципліни «Вокальний ансамбль» для студентів вищих музичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації напряму підготовки «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ: «ІІІ- арт», 2014. 54 с.
2. Вишневська С. В. Формування вокально-виконавського стилю різнофахових спеціалістів : методичні рекомендації по постановці голосу для студентів I–V курсів музичного факультету. Івано-Франківськ, 2012. 55 с.
3. Голубєва Е. А. Деякі проблеми експериментального вивчення природних передумов загальних здібностей. *Питання психології*, 2003. № 3. С. 16–28.
4. Дмитрієва Л. Г., Черноіваненко Н. М. Методика музичного виховання. К.: Музична Україна, 2004. 355 с.
5. Ємельянов В.В. Розвиток голосу. Координація та тренаж. ПТД: Лань, 2007. 144 с.
6. Ємельянов В.В. Фонопедический метод формування співочого голосоутворення: Методичні рекомендації для вчителів музики. К.: Наука, 2013. 377 с.
7. Живов Л.Д. Естрадне виконавство. Теорія. Методика. Практика. К., 2013.

367 с.

1. Колубаєв О. Формування естрадно-пісенної традиції Галичини в контексті полікультурної взаємодії. *Наук. зап. Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка*. Сер. Мистецтвознавство. Тернопіль, 2012. Вип. 2. С. 88–94
2. Конвалюк У. В. Персонологічний дискурс вокального мистецтва української естради 70-років ХХ – початку ХХІ століть: дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 26.00.01 Теорія та історія культури / ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, 2020. 212 с.
3. Кузик В. Поклад Ігор Дмитрович. *Українська музична енциклопедія*. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Том 5. 2004. Київ. С. 529.
1. Левчук Я. Масова музика як соціалізуючий чинник молодіжних субкультур України: автореф. дис. ...канд. мистецтвознавства: спец. 26.00.01 Теорія та історія культури / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. К., 2011. 16 с.
2. Мозговий М. П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні : дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / Київський національний ун-т культури і мистецтв. К., 2007. 59–175 с.
3. Омельченко В. Звуковий ідеал джазового вокалу: історична еволюція./ *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. Харків, 2008. Вип. 1/3. С. 75–78
4. Откидач В. Естрадний спів і шоу-бізнес: навч.-метод. посіб. Вінниця: Нова книга, 2013. 368 с.
5. Палкіна І. Жанроутворення у рок-мистецтві: міжвидові та внутрішньовидові взаємодії: дис. ...канд. мистецтвознавства; спец; 26.00.01 Теорія та історія культури / НАКККіМ. Київ, 2017. 214 с.
1. Поплавський М. М. Азбука паблік рілейшнз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; К. : Дельта, 2007. 282 с.
2. Прохорова Л. Українська естрадна вокальна школа : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації. Вид. 2-е. Вінниця : Нова книга, 2006. 384 с.
3. Романко В. Джаз у музичній культурі України: соціокультурна та музикознавча інтерпретація: автореф. дис. ...канд. мист.: 17.00.03 / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2001. 20 с.
4. Рябуха Т. Витоки та інтонаційні складові української пісенної естради
5. : дис. ...канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 – муз. мистецтво / ХНУМ ім. І. П. Котляревського. Харків, 2017. 203 с.
6. Самая Т. В. Вокальне мистецтво естради як чинник культурного життя України другої половини ХХ – початку ХХ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 27.00.01 Теорія та історія культури / Національна Стасько Г. Психотехніка співу у вокальній педагогіці. Ів-Франківськ, ПНУ ім. В. Стефаника, 2011. 174 с.
1. Смородська М. М. Стил ь соул в естрадно-джазовому вокальному мистецтві другої половини ХХ століття: дис. ... канд. мистецтвознавства.

- / Харківська державна академія культури. Харків, 2020. / Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. Суми, 2020.
2. Ткаченко Т. Особливості викладання вокалу на музично-педагогічних факультетах педагогічних вузів України. *Молодь і ринок*. 2011 № 1 (72). С. 72–78.
 3. Тризна В. В. Становлення жанру естрадної пісні на Україні: витоки та періодизація. Збірник наукових праць I Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «Голос представників голосомовних професій : актуальні проблеми, досвід та інновації». Харків: ХНПУ, 2019. 165 с.
 4. Фісун М. М. Виконавська специфіка соу. *Культура України*. Сер. Мистецтвознавство / Харківська держ. акад. культури. Харків, 2016. Вип. 54. С. 172–179.
 5. Шевченко О. Вплив фольклору на сучасну поп-культуру України кінця ХХ – на початку ХХІ століття. *Вісн. Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв*. 2008. № 3. С. 53–56.